

által ötszörösen megnagyított betontölcsérekből a viz, amit oly' kedélyesen vezet az öntözőárkokba szerte egy munkás. (Mit tudja a külföldi néző, hogy annak a szerszámnak a használata, amit ez a munkás tart a kezében, tilos valamennyi kulturállamban, a fizikumot romboló hatása miatt.) A film azonban pereg. Fölszántott mező. Zöldelő ültetvények. Nemrég erre még beduinok legeltették a nyájaikat... Hová lettek ezek a beduinok? Van-e még mező, ahol legeltethetnek? S van-e még nyáj, amit legeltessenek? Ugyan! Nézd a sulyos szőlőfürtöket, a zsidó mezőgazdaság haladását! Nézd a zsidó ipar fejlődését! Ime, a több ezer orsóval dolgozó selemgyár. (Hogy a film vetítésekor ez a gyár már csődbe jutott és becsukta kapuit, ez — a filmnek — nem számít.) Vagy: ime a nemzeti büszkeség: a műfogyár. (Ez viszont azért nem költözött át Ciprus szigetére, mert a Zsidó Szakszervezet biztosította az olcsó munkaerő szállítását, miután „az építés az ország fejlődésének az alapja”.) Vagy: zúg a betonkeverőgép, csikorog a betonfelvonó. Az ismerős hangzavar nyomán föl villan egy kép... A betonfelvonó elromlott. A munka sürgős. Lendül a, vödör a hirtelen összetákoltt állványokon, kézről-kézre, emeletről-emeletre. A keverőgép diktálja a tempót. Az állvány recseg, az emelkedő vödrökkel együtt emelkedik a méltatlankodás... „Nem szabad így tovább!”... De nincs megállás. Vödör fel, vödör le... „Még szerencsétlenség történik!”... Valami deszka recsen s a legfelső állványon dolgozó munkás összetört tagokkal terül el a földön. — Temetésén a Zsidó Szakszervezet kiküldöttje beszél: „Nem te vagy az első és nem te leszel az utolsó. S mi szívesen hozunk áldozatot az országépítés oltárán... Amíg a zsidó munkásság véré és verejtékét adja az országépítésért, addig a zsidóság minden rétege...” Pereg a film. Egy mezőgazdasági közösség étterme. Itt született a film slágere, az „őrség” dala. De csak a dala, mert az őrséget nem mutatják, amint ott ül az ültetvények vaskapui előtt. Nem mutatják a földjüktől és munkájuktól megfosztott arabokat, amint messziről nézik a szöges drótsövény mögött elterülő földet, mely nemrég még az övék volt, s ma még munkalehetőséget sem nyújt nekik. Ez hiányzik. De ismételten föl bukkan a templom, az imaköpeny, a talmudista ifju, hogy el ne felejtjük: a Zsidó ország ez. A Zsidóország, ahol a fajgyűlölet együtt nő a klerikalizmussal, ahol a nemzeti élet első megnyilvánulása a vallási szervezetek erősödése mellett az a titkos fegyveres alakulat, mely a Zsidó Birodalom további kiterjesztésére hivatott.

Ez a film. A mai Palesztinából tehát nagyon keveset mutat, g amit megmutat, azt is hamis beállításban. Ez viszont érthető. A film propaganda célokat szolgál. (Tel-Aviv)

Bálint János

FORDULAT A CSEHSZLOVÁKIAI MAGYARSÁG KULTURÁLIS ÉLETÉBEN. Hosszú szünet után ismét mozgást érzünk a csehszlovákiai magyarság kulturális életében. A változatlanul mélyenszántó gazdasági válság létében támadja meg az értelmiségi fiatalságot. Minden, a megkönnyebbülésbe vetett hit hiu reménykedésnek bizonyult. A fasiszta-irredenta revíziós politikája szárazon rekedt. A legújabb felvetett „magyar egység” jelszava és az óvatosan megpendített aktivista húrok csak élesebben domborítják ki az eddigi vonal teljes csődjét. A hangoskodó és haladó mezben tetszelgő polgári aktivizmus ugyancsak tehetetlennek bizonyult a felgyülemlett sorsproblémákkal szemben. A kiérés felé siető események morzsoló malomkövei közt észrevehetően veszt vonzóerejéből. Az értelmiségi fiatalság elégedetlensége egyre újabb hullámokban jelentkezik. Az egész réteg meg nem szünően új hatások befogadására vált alkalmassá.

Sajnos, a korszerűen haladók táborának eddigi kezdeményezései megvalósulatlan tervek maradtak. Az őszintén haladó értelmiségiek szétforgácsolva, erőltetve, nem feleltek meg a napirenden levő égető feladatoknak. Egyik oldalon a következetes haladás társadalmi hordozójának, a negyedik rendnek művelődése küzdött az egyre számosabb nehézségekkel. Másik oldalon az atomizált haladó értelmiségek tapogatóztak olyan kereketek után, amelyek alkalmasak volnának az értelmiségi rétegek összefogására és felsorakoztatására a korszerűen haladó törekvések mögé. Olyan sikereket azonban mindeddig egyik oldalról sem mutattak fel, amelyek méreteik folytán rákényszeríthették volna magukat a közömbös vagy ingadozó értelmiségre. Ennek elmaradása következtében viszont maguk a kezdeményezések nem sűrűsödtek komolyan számbajövő állásfoglalássá. Az ily módon létrejött „hibás körforgás” áttörése sokáig reménytelennek tűnt fel.

A következetes haladás arcvonalának viszonylagos erőtlensége folytán a regresszív és álhaladó irányok mérgező hatása háborítatlanul érvényesülhetett. Minden vonalon téveszmék és előítéletek burjánzottak magasra. Egy jónevű és a saját szakterületén rendkívül képzett „esztéta” bírálóm nemrégiben napvilágot látott öles cikke teljes mélységében fedte fel a szomorú ténytet: az álhaladás táborában még azt is képtelenek megérteni, hogy a következetesen haladó kulturális körökben tulajdonképpen miről van szó.

Ma az értékek átértékelése már elkezdődött. A gazdasági erjedés lassú vakondmunkája aláásta az álhaladás meg a regresszió bátyáinak jó részét. A korszerűen haladó értelmiség visszavonulása és lemorzsolódása véget ért. Nem vásári zajongással, hanem a nagy eseményeket jellemző tépelődéssel és önbizáló készülődésekkel a haladó értelmiségi rétegek újabb harcra felfejlődése van folyamatban. Felületes vizsgálódás számára talán még észre sem vehetők ezek a kezdetek. A csehszlovákiai magyarság szellemi életének érverését aggódva figyelő szellemi munkások azonban érzik, hogy az előretörés nem soká várhat már magára.

A felülkölő tevékenység jegyében, sajnos, az egységesebb „nemzeti szellemű magyar kisebbségi ifjúságnak” sikerült az első döntő lépést megtennie. A korszerű progresszió táborának habozó késlekedése folytán sikerült megjelentetnie egy „társadalmi és kritikai figyelőt” *Egyenes Uton* címmel. Ez a tény kétségtelenül bizonyos helyzeti előnyt biztosít számukra. Semmiesetre sem jelenti azonban azt, hogy a kibontakozásban is a folyóirat élén ágáló, százszor kompromittált vezetőké lenne szükségszerűen a döntő szó. A baloldal exponált kulturális vezetőinek pillanatnyi tétovasága ellenére sem várhatnak már magukra sokáig a nagyvonalú ideológiai összecsapások. Nem a pillanatnyilag megszerzett helyzeti előny, hanem ezeknek az ideológiai harcoknak kimenetele dönti majd el, hogy a gyors ütemet vett erjedésből a következetes haladás tábora olyan szilárdan és megerősödve kerül-e ki, mint ahogyan azt ma minden őszintén haladó ember reméli és várja.

Egyelőre ez az ideológiai összecsapás megfelelő sajtó hiányában nem kezdődhetett el. Érthető ezért, ha minden oldalról lap indítási tervekről hallunk.

a) „gömöri diéta” elégedetlenkedő fiatal értelmiségei ma még a magyar nemzeti táborhoz tartoznak. Sőt, tanácskozásuk eredménye és a december végén ugyancsak Rimaszombatban lefolyt zártkörű megbeszélés amellet szólnak, hogy egyelőre erősen a reviziós politikai pártok befolyásolják őket. Az *Egyenes Uton* eddig megjelent kettős száma, amely programszerű cikkeivel a mozgalom alapelveit szögezi le, nem hagy

kétséget afelől, hogy az annyiszor elitelt „párttitkárok” működnek itt közre a mozgalom derékhadát hajtó elégedetlenség levezetésén. Nem hiányoznak azonban az aktivista hangok sem. A „gömöri diéta” vonalába eső komáromi ankéton ezek az irányzatok meglepő erővel jutottak kifejezésre. Mindenesetre egy sajátos aktivizmusról van itt szó, amely éles formában üzen hadat a Magyar Ujság által képviselt kormánytámogató politikának. Ezzel kapcsolatban az Egyenes Uton novemberi kettős számának 6. meg 7. oldalán a következőket olvassuk: „Multunkat nem tagadjuk meg, de látjuk a jelent, annak ezer baját, nyomorúságát, magyarságunk fokozatos lerongyolódását, elszegényedését s ezért a felénk nyújtott baráti jobbot elfogadjuk akkor, ha az adott ár megfelel és egyenértékű a kapott áruval, és ha ez a csereüzlet közelebb visz a végső célhoz: magyarságunk boldogulásának és jövőjének erős megalapozásához” ... a magyar egység megteremtésének egyedüli és kizárólagos ideológiai alapja a magyar nemzeti eszme, ami nem csak azt jelenti, hogy sem felekezeti, sem társadalmi rangkülönbséget nem ismerünk, hanem a mi táborunk minden dolgozó magyar tábora, de jelenti azt is, hogy mindazokat, akik a nemzeti eszmét bármilyen más ideológiai alapon állva másodrendűsége degradálják, egységbontónak tekintjük, akik mozgalmunkkal és törekvéseinkkel szemben éppen úgy a kívülállók táborát képezik, mint azok, akik nem magyarnak születtek.” Szemmel láthatóan ütközik ki ezekből a frázisokból a társadalmi demagógia, bármennyire is igyekeznek azt elleplezni. De az élesen kidomborodó megtévesztések ellenére sem szabad elfelejtenünk, hogy ebben a táborban sok az őszinte elem, akik világszemléleti és mozgalmi átorientálódást szeretnének. Ez a hangulat egyelőre a „merő gazdasági tömörülés” meg „a pártpolitikusok kizárása” és hasonló jelszavakban jut kifejezésre. Nem lehetetlen azonban, hogy az elégedetlenség rövidesen tudatos formát ölt s az Egyenes Uton mai programjával ellentétes álláspontot támaszt majd alá. Föltéve természetesen, hogy a korszerűen haladó arcvonal kezdeményezése eléggé átütő lesz és így kellő vonzóerőt gyakorolhat.

b) *Barta Lajos*, a jobboldali körökben szélsőbaloldalinak kikiáltott szlovenszkói Magyar Szellemi Társaság életrehívója és vezetője a *Világ* c. kéthetenként megjelenő revüt dobott be a csehszlovákiai magyar értelmiségi rétegek soraiba. Az mindenesetre a már megjelent első számból is nyilvánvaló, hogy nem következetesen haladó kezdeményezéssel állunk szemben. Ezen a tényen még egyes munkatársak kétségtelenül őszinte baloldalisága sem változtat. A következtelen haladás vonalába esik a *Világ* progressziója, mint maga a Magyar Szellemi Társaság is, amelynek Barta Lajos lapja nem hivatalosan, félhivatalos szócsöve.

c) A következetes haladás egyik kísérlete *Fábry Zoltán* Állásfoglalás című folyóirat tervében jelentkezik. Sajnos, ennek a folyóiratnak megteremtésére mindezig nem fordítottak kellő erőfeszítést. A terv hónapok óta vajudik anélkül, hogy megvalósulásának biztos időpontját akár most is előre lehetne látni. Annyi azonban bizonyos, hogy a haladó értelmiség várakozással tekint az Állásfoglalás megjelenése elé és az kedvező fogadtatásra találna.

d) A kezdeményezések negyedik csoportját olyan fiatal kulturális munkások képviselik, akik túléltek és hatástalannak tartják az eddigi elindulások egyéni kereteit. Új formák szükségességét hangoztatják. Az élenjáró értelmiségek kollektív megmozdulásában látják az egyetlen célravezető eszközt egy valóban tartós alapokkal bíró elindulás kiváltására. Ezek az alkotó szellemi munkások a különböző nemzedékek összefogását készítik elő. A közel jövőben együttes nyilatkozatban szándékoznak a haladó közvélemény elé lépni, amelyben bejelentik egy havonta megjelenő,

pártonkívüli, de a legszélesebb néprétegek felé irányt vető haladó társadalmi és kulturszemle megindítását.

Az eltérő irányú kezdeményezések nagy száma már egymaga is amellettt tanuskodik, hogy jelentős átcsoportosulás van folyamatban a csehszlovákiai magyarság kulturális életében. Annak megjóslására sem hiányoznak a támpontok, hogy ez az átcsoportosulás a korszerű haladás arcvonalának előretörését hozza majd. Ebben az értelemben nem csak átcsoportosulásról beszélhetünk, hanem a csehszlovákiai magyarság kulturális életének fordulataról is. A következetesen haladó új kulturának az államfordulat éveiben tapasztalt fellendülését a kapitalizmus részleges és viszonylagos stabilizációjának éveiben átmeneti ellanyhulás követte. Jelentőségének csökkenésével párhuzamosan előtérbe nyomulhattak a különféle árnyalatú fasiszta-irredenta meg polgári aktivista kulturhatások. A most elinduló átcsoportosulás az értékek átértékelése jegyében az új kultura ismételt előretörését és annak kimélyülését fogja magával hozni.

Méltó felülépitménye lesz ez a kulturális téren bekövetkező felélénkülés annak a fordulatnak, amely osztálytúsás viszonylatban kezdődött el a köztársaság haladó és maradi osztályerői közt.

(Pozsony)

Kovács Károly

PETRE BELLU HUMANISTA SZINHAZA. Még a jobboldal árnyékától elhomályosított Panait Istrati portáltjaként tűnt fel a román irodalom periferiáin Petre Bellu. Milyen különös: *A védelemé a szó* (Apărare are cuvântul) című regényét a ponyvatermelés legnagyobb romániai mestere, I. Hertz hetvenezres, a román könyvpiacra elért legnagyobb példányszámig segítette fel. (Bellu könyve Molnár Tibor fordításában magyarul is megjelent.) A közönségsiker okát keresve megállapítható — a kiadó ügyességén kívül — hogy a jobboldal felől érkezett 29 éves szerző félreérthetetlen szegényember-humanizmusról tesz tanuságot s ha sokhelyen a nyomorirodalom érzélgősségével is operál, a 15 Lejes kiadványok tömegolvasója megérezte, hogy a regényben osztályos társa beszél. Ezután a könyvsiker után a munkásból és csavargóból lett autodidakta szerző — a hivatalos román irodalom elmarasztalásával keveset törődve — mifelénk szokatlan lépésre határozta el magát: dramatizálta regényét, szintársulatot szervezett és nyakábavette az országot. Ahogyan Peter Martin Lampel bukkant: fel 1929-ben Németországban, hogy humanista szempontból keljen védelmére a kivert és elhagyott német ifjuságnak, úgy kel Petre Bellu a söpredék szegénység, a bordélyházi elveszett nők és törvénytelen gyermekek védelmére. Lampel a *Revolte im Erziehungshaus* című drámájával a humanizmus politikai kijárata elé került s a progressziv német kulturfronton kötött ki. Petre Bellu dramatizált embervédelme még nem érkezett a politikáig, viszont már mérhetetlenül elávolodott kiindulásától.

Milyen a vándorutrá kelt társulat darabja? A szerző az előadás előtt a függöny elé áll és elmondja hitvallását az emberről, „aki jó, csak a meglevő törvények teszik rosszá, és aki nem javulhat meg, amíg csak a törvényeket meg nem változtatják és a törvénykezés következtében született előítéletek el nem tűnnek.” Bellu emberszerető vallomástétele mögüll kétségtelenül hiányzik a helyes látószög, a történelmi összefüggések s a megoldás ismerete. De hiszen ép' ezért tiszteletreméltó humanista csak. Különben: a 11 képből álló darab hőse bordélyban születik. A bordélyházi lányok jószive és szolidaritása rendes emberré neveli, hogy kiemelkedhesék a társadalmi kiközösítettségéből. Amikor felnő egy jómódú barátja